

III

Lowe en O'Meara

In zijn dépêches aan Bathurst beklagde sir Hudson Lowe zich steeds weer over de tegenstribbelende O'Meara, die, omdat hij over interne gebeurtenissen in Longwood niets rapporteren wilde, bijna geheel in dienst van Napoleon leek te zijn getreden. 'Alle beperkingen met betrekking tot de omgang en de briefwisseling van Napoleon Bonaparte zullen tevergeefs blijven', schreef de gouverneur aan de minister, 'zolang men een persoon met het karakter en de gezindheid van O'Meara aan zijn zijde duldt'. (1). Het overhandigen van de tabaksdoos aan dominee Boys door O'Meara leek eindelijk een aanleiding tot terugroepen te zijn. Sir Thomas Reade schreef aan de arts 'dat hij behalve in een bijzonder geval, waarvan hij de gouverneur terstond op de hoogte moest brengen, Longwood niet meer mocht verlaten.' (2). Hij legde dus zonder uitleg een bewegingsbeperking op.

O'Meara is weinig geneigd zich te voegen, want hij is van mening dat hij in de admiraliteit een beschermer heeft (3).

Aantekening:

1. Lowe aan Bathurst, 18 december 1817; 20 en 25 januari 1818. L.P.20.120, 20.121
2. Reade aan O'Meara, 10 april 1818.(L.P.20.122; O'Meara II, 432)
3. Zijn aanname is geheel zonder waarheid. Finlaison had hem op 24 januari 1818 geschreven: 'Beste O'Meara. Uw brieven tot 14 november heb ik ontvangen. Lord Melville vraagt mij u zijn erkentelijkheid over te brengen voor uw informatie, speciaal voor de uiterst nauwkeurige opmerkzaamheid tot in de kleine details. Hij wenst dat u ook in de toekomst met deze inzet, opmerkzaamheid en uitvoerigheid zult doorgaan. Sir Pulteny Malcolm, die net bij met is, verzoekt mij u te vragen in uw gesprekken en in latere schriftelijke mededelingen het noemen van zijn naam zoveel mogelijk te beperken, omdat dit verkeerd aangemerkt zou kunnen worden. Hij beveelt zich bij u aan en spreekt de hoop uit dat deze zware opgave, die u naar zijn mening beter dan wie ook weet te klaren, u niet al teveel problemen geeft!' (L.P.20.231)

- 89 Hij gehoorzaamt niet aan het opgelegde bevel, gaat naar de Briars om met admiraal Plampin, zijn eigenlijke chef, de situatie door te spreken. Plampin ontvangt hem niet, hierop verzoekt O'Meara zijn ontslag als arts van Longwood (1). De opperhofmaarschalk tekent meteen protest aan. 'De keizer', schrijft hij aan Lowe, 'lijdt sinds zeven maanden aan een chronische leverziekte, die op dit eiland tot de dood leidt. De ziekte is terug te voeren op het gebrek aan beweging, die de keizer door verkeerd gebruik van uw ambt onmogelijk wordt gemaakt.'

De gouverneur neemt O'Meara's ontslag aan en deelt hem mee, dat hij, totdat er bericht van de minister is gekomen over zijn vervanging, in Longwood blijven kan. Maar Napoleon verklaart echter 'daar zijn arts niet meer de noodzakelijk onafhankelijkheid bezat, hij zich niet meer door hem zal laten behandelen'(2). Hoe zal Lowe zich uit deze situatie redden? Hij dringt er naïef op aan dat Napoleon eindelijk besluiten zal dokter Baxter te ontvangen. Op deze wijze, meent hij, zal hij eindelijk over de ware toestand van zijn gevangene zekerheid krijgen.

Aantekening:

1. Bertrand aan Lowe, 13 april 1818. L.P.20.122.
Daarnaast liet Bertrand Gorrequer bij zich roepen en beklagde zich tegenover hem in de heftigste bewoordingen. Hij verklaarde dat de actie van de verwijdering van O'Meara het reeds lang bestaande plan om de keizer te vermoorden bewees. (Optekening door Gorrequer, L.P.20.122)
2. Rond deze tijd gaf de keizer aan O'Meara, met wiens vertrek hij rekening hield, een wissel van 100.00 francs, betaalbaar bij prins Eugène.

90 Wat voor voorstelling maakt hij zich van zijn tegenstander? Het antwoord is opnieuw een 'opmerking', die eindigt met de hoogdravende zin: 'Men mag de Prins-Regent van het voornemen van een moord op de hoogte brengen, opdat hij hem openlijk straft. Doet hij dat niet, dan valt de smaad van mijn dood op het heersende Huis van Engeland.'⁽¹⁾ Ongetwijfeld was de pijn aan zijn lever net in een acuut stadium. De 18^e en de 24^e april waren slechte dagen voor hem. O'Meara gaf hem 'blue pills' (met kwikzilver), een destijds bij leverziektes gebruikelijk middel, maar in het geheim, want officieel was hij niet meer in functie.

Plantation House werd ongerust. En deze onrust groeide, toen op 5 mei 1818 een brief van de slimme arts werd ontvangen, die de gouverneur voorstelde tot dat er een beslissing uit Londen kwam, de vroegere toestand uit mensenliefde weer te herstellen: 'De huidige situatie is vreselijk en zal ongetwijfeld in Engeland en Europa het meest pijnlijke opzien baren. Ik vraag u welke verantwoording uw excellentie op uw schouders neemt als – zolang het mogelijk is, ja, hoogst waarschijnlijk is – Napoleon binnen de vijf of zes maanden, die zullen verstrijken voordat het antwoord van Londen binnen is, door gebrek aan geneeskundige hulp zal sterven.'

Aantekening:

1. 27 april 1818. Stürmer aan Metternick, 3 mei 1818.

De door de keizer gemaakte opmerking werd op de rand van een door Reade aan Bertrand gerichte brief van 25 april 1818 geschreven. Deze brief bevatte een samenvatting van de toestand van de keizer. Over het geval O'Meara zei hij: 'Nadat men tegen mijn arts tekeer is gegaan en hem gedwongen heeft zijn ontslag aan te bieden, dwingt men hem toch om in Longwood te blijven en wil men daarmee overtuigen dat ik hem niet ontvangen kan, ik hem veertien dagen lang al niet gezien heb en hem ook niet zal zien totdat men hem weer in vrijheid heeft gesteld uit de gedwongen situatie, waarin hij zich bevindt, heeft ontslagen en hem geheel zijn uitoefening van zijn artsberoep en zijn volledige geestelijke onafhankelijk weer terug heeft gegeven!' (Bibliotheek Thiers, deel 19)

91 Een tot verbazing werkende druk, die bij de opgewonden Lowe meteen resultaat had. Bij de gedachte dat de zwaar zieke Napoleon zonder geneeskundige hulp met de dood vocht, verschrikt hem. Nee, deze gedachte houdt hij niet vol. Hij neemt zijn besluit van 10 april terug, heft het arrest van O'Meara op en staat hem toe zijn dienst te hervatten.

Dat doet deze ook en hij stuurt al snel (10 mei 1818) een bericht naar Plantation, waarin hij uitlegt dat: 'Napoleon Bonapartes ziekte ongetwijfeld een leverziekte van chronische aard is'.

Ondanks zijn vooringenomenheid tegenover O'Meara schenkt Lowe hem ditmaal zijn vertrouwen. Op 11 juli schrijft hij aan Bathurst: 'De ziekte van Napoleon schijnt een ernstige wending genomen te hebben. Zijn arts is zeer bezorgd.'⁽¹⁾ Maar omdat het in het karakter van de gouverneur ligt ruzie te maken en de zaken complexer te maken, verzoekt hij overste Lascelles, de commandant van het 66^e Regiment, O'Meara de toegang tot het officierscasino van Deadwood te verbieden, dat in dit afgelegen oord de enige verstrooiing aan de dokter biedt. De officieren, die hem gesteund hebben, zoals Lascells en luitenant Reardon, worden spoedig daarna naar Engeland terug gestuurd ⁽²⁾.

Overigens speelt het Lowe spoedig dat hij aan O'Meara had toe gegeven. De berichten van Blakeney, de roddel van de bedienden, het snelle herstel van Napoleon en zijn uitdrukkelijke weigering een andere arts te nemen, brachten de gouverneur tot de overtuiging dat hij beetgenomen was en dat men een

voorbijgaande onpasselijkheid van zijn gevangene als schrikmiddel had gebruikt. Vanaf nu zal hij aan een ernstige ziekte van Napoleon niet meer geloven.

Aantekening:

1. Lowe aan Bathurst. L.P.20.123
2. In oktober. 1818. Reardon begin de onvoorzichtigheid tijdens een ontmoeting met Bertrand het gedrag van de gouverneur tegenover O'Meara te bekritisieren.

92 Nog steeds ontving Lowe rapporten van Britse of buitenlandse agenten, die hem meldden dat van de kant van de aanhangers van Napoleon nieuwe bevrijdingspogingen gepland zouden zijn. Hyde de Neuville, de Franse ambassadeur in Washington, haatte de gevallen keizer, zoals hij ook de Eerste Consul had gehaat. Hij spoorde de Bonapartistische vluchtelingen in de VS op en gaf aan zijn Engelse collega Bagot fantastische informatie, die deze, zonder het te controleren, naar Londen doorgaf. Het ging om een klaarblijkelijke samenzwering, die Joseph Bonaparte op de troon van Mexico moest brengen. Uit domheid of uit ijdelheid voegde hij aan zijn bericht toe: 'Ik heb goede gronden aan te nemen dat dit plan met andere niet minder misdadige ondernemingen en speciaal met een project met betrekking tot Sint Helena samenhangt..... Ik ben er vast van overtuigd dat de 'Napoleontische Confederatie in de VS' slechts een schakel in de hele wereld omspannende ketting is, een organisatie, die uitsluitend door anarchie en usurpatie een nieuwe revolutie beginnen wil. '(1) In werkelijkheid ging het om een door een paar arme sloebbers opgezette zwendel, waarmee Joseph 4000 pond zou verliezen. Hij trapte er echter niet in. Ondanks dat schreef Hyde de Neuville: 'Over alles moet men bang zijn als Sint Helena met een tot nu toe onbekende strengheid bewaakt wordt', ja, hij gaat zelfs naar president Madison om hem te waarschuwen, hij wordt er echter vriendelijk uitgezet. (2)

Aantekening:

1. 22 september 1817. L.P.20.119
2. Al in het begin van 1817 brachten naar Sint Helena gekomen kranten het foutieve bericht 'Koning Joseph heeft een deputatie Spaanse ontevredenen ontvangen, die hem opgeroepen hebben zich als hun leider op te werpen'. 'Dit bericht', zei Napoleon, 'maakt mij niet blij. Joseph heeft wel een goed verstand, maar houdt niet van werken en begrijpt niets van het oorlog voeren. Hij doet verkeerd zich met een revolutie te bemoeien'.

93 Een ander nog vreemder complot:
Een zekere overste Latapie, vluchteling te Pernambuco, het dichtst bij Sint Helena gelegen punt van de Braziliaanse kust (toch nog 1800 zeemijl verwijderd) zal met goedkeuring van generaal Brayer, een leider van het onafhankelijkheidsleger, dat zich destijds in Buenos Aires bevond (1), een zeer eenvoudig plan hebben gemaakt, dat als men niet goed oplet, heel gemakkelijk zal kunnen slagen. Eerst zullen de samenzweerdere een revolutie in Pernambuco beginnen en de macht verkrijgen, dan snelle, goed bewapende oorlogsschepen uitrusten, waarop kleine stoomboten staan, die onder de dekmantel van de nacht Sint Helena naderen en de ontvoering van de keizer zullen proberen (2). Men vergat echter één kleinigheid: er waren toen nog geen stoomboten, die zich op zee konden wagen.

Aantekening:

1. Generaal Brayer, tijdens de Honderd Dagen pair van Frankrijk, sloot zich als een van de eersten in maart 1815 bij Napoleon aan. Bij de terugkeer van Louis XVIII verstoten, vluchtte hij naar Buenos Aires, waar hij in dienst trad tegen Spanje. Hij had in 1800 tijdens de Veldtocht langs de Rijn een jonge Bayerische verleid, Philippine von Freyberg en moest met haar trouwen. Deze veelkeurige en zeer vrij pratende vrouw was een fanatieke aanhangster van Napoleon. Haar dochter Mathilde trouwde in 1823 met Marchand.

2. L.P.20.200; 20.201. In een brief van 22 september 1817 van graaf Molé aan Richelieu worden de zaken over een ander Amerikaans project belicht: 'Twee met kanonnen bewapende schoeners van 300 ton en een door lord Cochrane uitgerust schip van 71 ton zouden deze expeditie vorm geven. Ze bestond volgens een opgave uit bijna 80 Franse officieren en 700 uit de VS aangetrokken personen. Het ontmoetingspunt van de drie schepen was het eiland Fernando de Noronha aan de Braziliaanse kust, van waaruit het vertrek naar Sint Helena zou geschieden. Merk op dat dit project nooit heeft bestaan. Is überhaupt een liberale lord voorstelbaar, die zich om Napoleon te helpen met hoogverraad bezig houdt? Dat betekende de ziel van de Engelsen, zelfs de vijanden van de Torry's, volledig te miskennen. Zij waren allen goede patriotten.

94 Admiraal Plampin stuurde heel serieus een brief van een zekere kapitein Sharpe, commandant van de Hyacinth, naar Londen, waarin de volgende onthullingen worden gedaan: 'Een pas aangekomen jonge man uit La Plata heeft tekeningen van een boot meegebracht, die onder water met raderen bediend kan worden. Daarvoor zijn zes man nodig en de boot is in staat naar believen aan de oppervlakte of meerdere uren onder water te varen..... De boot is van ijzer en kan op een schip van 150 ton vervoerd worden'.
Na de openlijke aanval en de nachtelijke worsteling hebben we hier ook nog de vlucht met de onderzeeboot. Nu zijn alle mogelijkheden uitgeput.
Lowe's openstaande geest voor elk argwaan is ook ontvankelijk voor deze onzin. Balmain merkt ironisch op: 'De bewegingen van de Bonapartisten in Pernambuco maken sir Hudson Lowe zeer onrustig. Hij werkt voortdurend aan de versterking van de vesting, stelt nieuwe telegrafen en batterijen op en heeft de posten in Longwood verdubbeld. Steeds zie ik hem te paard, omgeven door ingenieurs en met slappe teugel heen en weer stappen'. (1)

Aantekening:

1. Bericht aan Nesselrode, 18 februari. 1818. Balmain had Longwood daarover bericht. Napoleon uitte zich septisch.
Balmain, 15 januari 1818: 'Toen men Napoleon van de plannen van overste Latapie vertelde, was hij zeer verbaasd en zei: "Dat men dat heeft uitgedacht om de kwellerijen van Hudson Lowe te rechtvaardigen."

95 Overal ontdekt hij gevaren, intriges, heimelijk contact en misdadige tegenwerking (1). De soldaten, de zeelui, de eilandbewoners, allen komen ze hem verdacht voor. Alles maakt hem aan het schrikken: gedachten, toevalligheden, schaduwen. Als Napoleon twee dagen niet wordt gezien, galoppeert hij direct naar Longwood en laat op Blakeney verwijten neerdalen. Wie weet of de gevangene zich nog onder het armzalig asfaltdak ophoudt, of hij niet ergens vrij rondloopt of zich in een grot verstopt en op de boot wacht, die hem ontvoeren zal.....

*

De angst voor vluchtpogingen en het conflict met O'Meara brachten Lowe uit zijn evenwicht. Omstreeks dezelfde tijd maakte hij ruzie met de commissarissen. Balmain had zijn uitstapjes naar Longwood al enige maanden onderbroken, nu begon hij, misschien uit verveling, er weer mee samen met Gors wandelritjes daar naar toe te ondernemen. (2)

Aantekening:

1. Ook Bathurst spoorde hem aan tot steeds strengere bewakingsmaatregelen. Een brief van 23 april 1818, die in juli op Sint Helena aankam, meldde dat tussen Longwood en Bahia langs de omweg van De Kaap heimelijk postverkeer aan de gang was. 'Enkele dagen geleden nog werd aan een individu uit Londen door een reiziger uit Brazilië een pakket brieven uit Longwood overhandigd'. Het staat vast dat de Fransen herhaaldelijk van de sympathie van de handelskapiteins gebruik maakten.

2. Gors was kort na zijn aankomst op Sint Helena naar De Kaap doorgereisd om daar voor zichzelf en Montchenu paarden te kopen. Toen hij terug kwam, viel hij zo ongelukkig uit het zadel, dat hij zijn bovenbeen brak. Hij moest lange maanden in bed liggen en hinkte vanaf toen. Het ongeluk droeg veel bij aan zijn verbittering tegen Montchenu, want die had zich totaal niet om hem bekommerd. Pas begin 1818 was Gors weer in staat uit te rijden.

96 Ook zijn Oostenrijkse collega nodigde hij daarbij uit. In de laatste meidagen vindt een ontmoeting plaats met Montholon en Bertrand en het komt tot een ongedwongen samenzijn. De volgende ochtend begeeft Stürmer zich ambtshalve naar Plantation. Lowe kijkt hem aan en zegt geen woord tegen hem. Stürmer staat op het punt te vertrekken als de gouverneur hem terug roept: 'U was gisteren in Longwood', zegt hij op snijdende toon, 'ik ben daarvan op de hoogte'. 'Dat verbaast mij niet', zegt de Oostenrijker, die probeert de rust te bewaren. 'onze ontmoeting vond op de openbare weg plaats, iedereen kon ons zien.....'

Tegen Balmain waagt Lowe het niet zo hoog van de toren te blazen. Maar hoe zou hij de Russische commissaris terecht wijzen als hij wist dat diens hoffelijke en bemoedigende gedrag Longwood zo zeer bemoedigd had, dat Bertrand, als hij hem eens alleen aantreft, tegen hem zegt: 'De keizer, die niet van ruzie houdt, op deze rotsen een onmenselijke behandeling ondergaat en zich door de hele wereld in de steek gelaten voelt, zou aan keizer Alexander, zijn enige hoop, een brief willen schrijven. Neem op u dit te bevorderen, ik bezweer het u.'

Hij maakt een beweging alsof hij de brief al uit zijn zak wil halen. 'Nee', protesteert Balmain, 'dat kan ik niet doen. Dat is een verzaking van mijn plicht.' 'Zeker niet, want keizer Napoleon doet in deze brief aan Alexander belangrijke onthullingen. Het gaat er niet alleen om een groot mens in nood te helpen, maar ook om Rusland een dienst te bewijzen'.

97 'Men zal daar dit schrijven met genoegen en enthousiasme lezen. Men zal er door verrukt zijn. Als u het niet naar Rusland stuurt, dan betekent dat een nalatigheid, een verwaarlozing van de belangen van uw regering of veel meer het opgeven van de Russische belangen in de Engelsen. Ik merk overigens op, dat men u in deze brief beschrijft op een manier, die uw geluk bevorderen zal.'

'Ik beloof u mijn regering trouw te berichten wat u mij mondeling zegt. Maar ik kan geen brief aannemen. Daartoe heb ik het recht niet. En als ik het zou doen, werd mijn handelswijze afgekeurd.'

'Pah', roept Bertrand uit, 'men zou u op Sint Helena verwijten en in Rusland belonen. Daar ben ik zeker van! Nu, denkt u er maar serieus over na.'(1)

Op zondag 3 mei nodigt Balmain, kennelijk op afspraak, Montchenu en Gors uit om met hem naar Mulberry Gut onder Longwood te gaan. Napoleon, die hen bekijkt, riskeert een beslissende toenaderingspoging. Hij stuurt de commissarissen, waarbij zich ook Montholon en Bertrand, volwassenen en kinderen hebben gevoegd een picknick met champagne en koffie, alles in het vergulde zilver door Pierron en zijn lakeien geserveerd. Het kleine gastmaal verloopt genoeglijk en de deelnemers gaan pas 's nachts uit elkaar, niet nadat Balmain en Montchenu een officiële uitnodiging voor Longwood hebben ontvangen.

Aantekening:

1. Bericht Balmain, 10 april 1818. Dit verzoek was overbodig, omdat Napoleon met de medewerking van Balmain, Gourgaud als vertegenwoordig van zijn belangen bij de tsaar naar Europa had gestuurd. Het was de tweede keer, dat Bertrand Balmain een brief van Napoleon wilde aanreiken. (Bericht van Balmain, 15 januari 1818)

98 Op de terugweg via Hutt's Gate lachen de commissarissen bij de gedachte aan de woede, die dit voorval bij Hudson Lowe zal opwekken. Maar omdat de gouverneur bij Napoleon de deuren gesloten vindt en met O'Meara ruzie heeft, dus uit Longwood niets meer verneemt, is het hun taak zich persoonlijk en wel op hun eigen wijze inlichtingen te krijgen. Vooral Balmain geeft het plezier Lowe, die hem onlangs een nare streek geleverd heeft, iets terug te geven. Een Russische oorlogsbrik, de Rurik, was in het zicht van het eiland gekomen en de commandant had door signalen een ontmoeting met Balmain verzocht. Reade zegt tegen de commandant dat hij dit in orde zal brengen, snelt met Plampin naar Jamestown. Ze gaan aan boord van de Conquerer, die in de baai ligt en zeilen naar de Rurik toe. Ongetwijfeld hebben zij de brik opdracht gegeven zich te verwijderen, want deze geeft een saluutschot en verdwijnt. Dit is een zware belediging en Balmain neemt hem dat kwalijk. Lowe heeft zich uit angst voor een ontmoeting tussen Balmain en zijn landgenoten tot een onbezonnen daad laten leiden. Vreest hij uiteindelijk dat Balmain met de Russen een complot opzet om Napoleon bij een vlucht te helpen? Als de keizer van dit voorval hoort, is hij verstoord. 'Ha, ha', roept hij uit, 'ik ben dus niet de enige, die men een streek levert. Hier hebben we een zware en officiële belediging tegenover Rusland, tegenover de machtigste heerser!' Hoewel Plampin zijn excuses aanbiedt, zal Balmain hem en ook Lowe lange tijd niet vergeven.

Tussen de gouverneur en de commissarissen begon dus een oorlog, die straks nog vele gedaanten kent. Het vriendschappelijk omgaan met elkaar is afgelopen: de uitnodigingen vanuit Plantation House, de uitstapjes met lady Lowe en haar dochters zijn voorbij.

99 Lowe verliest al snel alle maat: op een keer gaat hij woedend naar Balmain toe om te controleren of Bertrand bij hem voor het ontbijt is uitgenodigd; een andere keer geeft hij Montchenu een vreselijke uitbrander. 'Men schrijft mij, men beschuldigt mij', roept de markies uit, 'maar ook ik zal schrijven en mijn regering zal mij geloven.' Commissaris Stürmer, die zoals gewoonlijk bij hem op bezoek komt om voor zijn verslag naar Wenen informatie te halen, past tegenover Lowe eerst een hardnekkig zwijgen toe en maakt hem dan een heftige scène. De Oostenrijker spreekt over de gezondheid van Napoleon: 'Als u mij zegt, dat Bonaparte aan een leverziekte lijdt.....' De gouverneur springt woedend op. Wil Stürmer de bewering van de Fransen overnemen dat het klimaat dodelijk is? 'Ik? Heb ik u gezegd, dat hij aan een verstopping van de lever lijdt? Nee, heer baron, dat heb ik nooit tegen u gezegd, ik sprak van incipiens hepatitis.' 'Incipiens hepatitis betekent begin van een leverontsteking.' Lowe antwoordt, ieder woord afwegend: 'Ik heb met u over het begin van een verstopping gesproken, maar niet van een aandoening. Dit verschil is zeer belangrijk..... Dat is u zeker wel verteld in Longwood. Ik zie duidelijk wanneer men tot Napoleons werktuig wordt'. De commissaris van Zijne Christelijke Majesteit verstijft: 'U vergist u, heer gouverneur, wij worden zeker niet het werktuig van Napoleon Bonaparte. Ieder van ons is voldoende in staat om de waarheid te onderscheiden bij wat men ons graag zou willen laten geloven.'

¹⁰⁰ 'U doet er beter aan niet naar Longwood te gaan'.
Gorrequer, die alles opschrijft, begint te lachen. Lowe en Stürmer gaan naar een openlijke confrontatie toe.
'U wordt altijd boos', zegt de Oostenrijker, 'en u heeft het aan uw woede-aanvallen te danken als men het vermijdt met u in debat te geraken. Niemand wil graag onzin zeggen.'
'Wat, onzin? Ik zeg onzin? Gorrequer, heb je dat gehoord? Onzin!.....'
In zijn bericht aan Metternich schildert Balmain deze scène en hij voegt er aan toe: 'Het zal ons nooit gelukken onze verhoudingen met de gouverneur bevredigend te houden. Om hem te bevallen moet men alleen op zijn manier en volgens zijn bekrompen denkbeelden denken, zien en handelen, al zijn overdrijvingen billijken, van alles dat hier gebeurt, geen notitie nemen en zich in zijn verslagen beperken tot de mededeling dat Bonaparte nog onder de levenden verkeert. Men zou nooit de grond van Longwood mogen betreden, met iedereen, waarmee hij ruzie maakt en dat worden er dagelijks meer, op voet van oorlog moeten staan, zichzelf moet men tot spion maken om hem alles wat er gezegd wordt trouw te vertellen, kortom, zich elk moment dat het hem schikt, klaar staan om op onderdanige wijze vraag en antwoord te geven..... Ik twijfel eraan of sir Hudson Lowe zijn post, waarvoor hij niet geschikt is, nog lang zal bekleden. De openbare mening is tegen hem..... Zijn inzichten rechtvaardigen volgens hem al zijn handelingen. Volgens dit principe ontziet hij niemand en maakt hij zich gehaat. De Engelsen zijn bang voor hem en ontvluchten hem. De Fransen lachen hem uit, de commissarissen beklagen zich en de hele wereld is het er over eens dat hij niet goed bij zinnen is'. (1)

Aantekening:

1. Bericht Stürmer, 1 juni 1818.

¹⁰¹ Na zulke botsingen schrijven de commissarissen aan hun regeringen en Lowe schrijft aan Bathurst: 'Men beklagt zich en vraagt om bijstand'. De eerste, die een antwoord ontvangt, is Stürmer, zij bevat een ernstige straf: zijn terugroeping. Metternich, die al wegens de affaire Welle ontstemd is en moeilijkheden met Engeland vermijden wil, vindt het het gemakkelijkst zijn afgezant te verwijderen en hem – een klaarblijkelijke daad van ongenade - als algemeen consul naar de VS te sturen. Montchenu krijgt ook nog de titel van Oostenrijks commissaris erbij. Stürmer, diep gevallen, probeert zich te rechtvaardigen, pakt echter zijn spullen in. Lowe verbergt zijn vreugde met moeite.
Voordat de Oostenrijkse commissaris vertrekt, richt hij tot de gouverneur een begrijpelijk verzoek. Nu hij zijn ambt aan Montchenu heeft overgedaan en op het punt staat zich in te schepen op de Northumberland, zou hij tenminste eenmaal de gevangene van Europa willen zien. Lowe verzet zich uit alle macht. Zal Napoleon de gelegenheid aangrijpen de gevolmachtigde van zijn schoonvader een boodschap mee te geven? Maar hoe het verzoek af te wijzen? Hij verzaakt al, omdat hij Gorrequer met Montholon over deze ontmoeting laat onderhandelen, hoewel hij precies weet dat hij Napoleon daarmee pijn doet en dat Stürmer in eigen persoon bij Bertrand moet komen vragen. Als vervolgens Napoleons toestand verergert, schrijft hij met een beroep daarop aan Stürmer, dat deze de keizer nu niet kan bezoeken. Stürmer laat niet los en verklaart bereid te zijn zijn vertrek desnoods enkele dagen uit te stellen. Waarop de gouverneur categorisch verklaart dat hij zijn toestemming tot deze ontmoeting niet kan geven.

¹⁰² 'Omdat hij u niet als commissaris en ook niet als privépersoon ontvangen kan, kan ik aan de verzoeken van graaf Bertrand of graaf Montholon niet voldoen en u door een van deze heren aan hem voorstellen laten'.(1).

Stürmer zag af van tegenvoorstellen en verliet het eiland. Geheel zonder geld had hij bij Lowe een lening van 300 pond moeten aangaan.

Longwood zag Stürmer met lede ogen gaan. 'Napoleon is verontrust, omdat Oostenrijk zijn commissaris heeft terug geroepen', schreef Balmain. 'Hij heeft mij via Montholon laten zeggen dat hij blij is mij in zijn buurt te hebben, dat ik op deze rotsen een indirecte, voor zijn veiligheid zeer wezenlijke controle uitoefen, dat hij van de grootmoedigheid van onze verlichte gebieder hoopt dat deze een ongelukkige vorst nooit in de steek zou laten, dat hij hem bij de herinnering van de oude vriendschap bezweert hem uit dit dodelijk verbanningsoord te bevrijden en hem een ander, minder ongezonde plek aan te wijzen, dat hij dat als onbepaalde heerser van Europa eenvoudig bewerkstelligen kan....'

Montholon zal wel weer op zijn manier overdreven hebben, maar toch beroert dit appèl op tsaar Alexander ons hart. Wordt hij, die in Erfurt Napoleons hand greep, toen Talma dit vers uit de Oedipus uitsprak: 'De vriendschap van een groot man is een geschenk van de goden', doof zijn voor zijn klagen? Balmain kan niet bemiddelen. Zeker was hem niets liever geweest dan dat zijn gebieder de hand ter verzoening had uitgestrekt.

Aantekening:

1. Lowe aan Stürmer, 10 juli 1818.

¹⁰³ Maar hij heeft weinig hoop. Alexander, die zich geheel op politieke en religieuze zaken geworpen heeft, is momenteel de Europese heerser, die het minst in de gelegenheid is om Napoleon te helpen. Aan het einde van zijn dépêche verzoekt Balmain zijn regering hem terug te roepen. Tussen de Fransen, die zich opdringen en de gouverneur, die hem negeert, is hij bang voor zijn carrière. Een nieuwe actie van Longwood versterkt hem in deze mening.

'Baron Stürmer', zegt Montholon op een dag tegen Balmain, 'heeft zich in Longwood slecht gedragen. Als vertegenwoordiger van de Oostenrijkse keizerlijke familie had hij daar een mooie rol kunnen spelen. Men verlangde van hem slechts berichten over Marie-Louise en dat heeft hij geweigerd. De keizer wenste hem 100.000 francs te lenen of hem historische memoires te overhandigen, die hij voor zes- tot zeventuizend pond had kunnen verkopen. Doch hij heeft ons weinig vertrouwen gegeven en zichzelf daarmee beschadigd. Balmain begrijpt de wenk. Als hij tussen Napoleon en de tsaar als bemiddelaar wil dienen, hoeft hij slechts zijn prijs te noemen. Hij wordt niet ongerust, maar glimlacht. Montholon is ervan overtuigd dat hij op het aas toehapt en zegt meer: 'Onze stukken komen in Europa en worden daar gedrukt als wij de overbrengers – reizigers, officieren, kooplieden en kapiteins van vrachtschepen – de gehele opbrengt laten behouden. De 'Opmerkingen bij de rede van Lord Bathurst' (1) zijn op deze wijze naar Europa gekomen en we hebben nu een kostbaar manuscript, dat we openbaar willen maken. Wilt u het doen? We bieden het u van ganser harte aan'.

Balmain stribbelt schertsend tegen 'dat hij als hij in het bezit van stukken van Napoleon was, deze onmiddellijk naar keizer Alexander zou sturen.'

Aantekening:

1. Dit werk is (als origineel Nederlands exemplaar, 1818) in bezit van Roel K Vos.

104 Hij breekt het gesprek af en gaat. Hij bericht nauwkeurig en uitvoerig zijn minister en omdat de atmosfeer, die hem omgeeft, hem drukkend lijkt, denkt hij aan verandering van lucht. Er doet zich een gelegenheid voor tot een reis naar Rio de Janeiro (1). Op 22 april 1818 scheept hij zich in en voelt zich gelukkig deze tijd van wantrouwen, pesterijen en constante onrust achter zich te kunnen laten.

*

Tengevolge van de vervanging van Balcombe door Ibbetson was er tussen Gorrequer en Bertrand onenigheid ontstaan over de boekhouding. Lowe, die voor alles bewijzen wilde hebben, verlangde vanaf nu dat elke uitgave door een bewijs naar Ibbetson gedekt zou zijn. (2) 'Spoedig zal ik mijn hemd niet meer kunnen laten wassen zonder bewijs', zei Napoleon. Een door de tactloosheid van Lowe ontstaan voorval maakte de relatie met de Fransen nog ingewikkelder. Ordonnance-officier Blakeney vroeg 'de voor een Engelsman onwaardige plicht' (zoals O'Meara zich uitdrukte) uitdrukkelijk om van zijn taak ontheven te worden.

Aantekening:

1. Admiraal Plampin bood hem de tocht op een brik aan, die eind april weg zeilde en in oktober naar Sint Helena zou terug keren.
2. L.P.20.153. In de loop van zo'n gesprek met Gorrequer bemerkte Bertrand een onbedachtzaam woord in de uitingen, die Gourgaud zo kwalijk werden genomen en die men overigens ook bij Montholon opmerken kan. Bij de erkenning dat door het instellen van bewijzen (een soort vrachtbrieven, rkv) Lowe wilde verhinderen dat er grote sommen geld in handen van de Fransen zouden komen, riep hij uit: 'De keizer hoeft maar één woord te spreken om miljoenen te krijgen. Hij hoeft alleen maar zo'n stukje papier als dit hier af te geven en het zou miljoenen waard zijn. (L.P.20.122). Zulke praatjes maakten Lowe aan het schrikken en bewogen hem zijn waakzaamheid te verdubbelen.

105 Men vroeg meerdere luitenants van het 66e Regiment, maar ze sloegen alle deze post af. Uiteindelijk wendde Lowe zich tot eerste luitenant Lyster, zijn oude regimentskameraad, die hij naar Sint Helena had meegenomen om hem de daar onbelangrijke taak van inspecteur der kust en van de militie op te dragen. Deze keus was slecht. Lyster was een der intimie van Lowe en volledig door hem geprogrammeerd. De gouverneur wees hem luitenant Jackson, Gourgauds voormalige bewaker, toe.

Toen Lyster naar Longwood ging, gedroeg hij zich eerst vleidend tegenover Mme de Montholon. Toen weigerde hij met O'Meara net zoals Blakeney gedaan had aan dezelfde tafel te eten. Dat was een bewuste belediging. Napoleon nam de strijdbijl op. Daar hij wist dat Lyster op Corsica gediend had, liet hij Lowe via Bertrand een zeer bijtende brief toekomen.

'Wij stellen tot onze verbazing vast dat eerst luitenant Lyster dezelfde is, die in Ajaccio, de stad waarin het ouderlijk huis van de keizer staat, het commando had. De keizer heeft redenen om hem als zijn persoonlijke vijand te beschouwen. Heer Lyster hoort niet bij het Engelse leger. Hij zal alles zeggen wat u bevalt, omdat hij geen eigen wil, geen eigen geweten heeft, maar het met u eens is, dat betekent onze verklaarde vijand is. De man past ongetwijfeld beter bij u dan een luitenant, die een eigen faam en een eigen geweten heeft'. (1)

De gouverneur antwoordde dat hij de eerste luitenant, die al met zijn werk begonnen was, niet meer zou terug trekken.

Aantekening:

1. Lowe aan Bathurst, 27 juli 1818. (L.P.20.123).
Deze brief van Bertrand van 22 juli 1818 is gedeeltelijk gepubliceerd. Mme Bertrand nam het Napoleon lang kwalijk, dat hij de opperhofmaarschalk deze brief had laten schrijven. Verling merkt op 9 september 1818 op: 'Ze heeft het de keizer nog steeds niet vergeven dat hij haar echtgenoot in verlegenheid heeft gebracht, toen hij hem de brief aan Lyster dicteerde.'
(NB. Rkv: in 2005 is er een boek verschenen over en door Verling; 'Napoleon and docter Verling on Saint-Helena' door J.David Markham. De hier genoemde brief staat daar echter niet in!)

¹⁰⁶ Door een werkelijk onnodige domheid of tijdens een choleriche aanval, die hem van alle redelijkheid beroofde, toonde hij deze brief aan Lyster. Deze werd woedend en schreef aan Bertrand een uitdaging, waarin hij hem 'een gemene en onderdanige fluisteraar van de beruchte Corsicaan' waagde te noemen. De opperhofmaarschalk verwaardigde zich niet te antwoorden. Hierop schreef Lyster, dat als hij hem geen genoegdoening gaf, hij hem met de zweep zou tuchtigen. Bertrand stuurde deze brief aan Lowe en verklaarde dat hij zich voor hem ter beschikking stelde, omdat Lyster immers slechts in zijn opdracht handelde. Had hij enig eergevoel gehad dan had de gouverneur zijn ondergeschikte, die zich tegenover een generaal en gevangenen zo schandig gedroeg, moeten bestraffen. Uit vriendschap voor Lyster dempte hij deze affaire en volstond ermee de eerste luitenant uit Longwood te verwijderen en Blakeney weer aan te stellen.

Hudson Lowe was ook de oorzaak van een ander zwaar onrecht. Hij gaf de officieren van het garnizoen te verstaan dat ze zich met Lyster solidair moesten verklaren. Vanaf dit moment worden graaf en gravin Bertrand maatschappelijk genegeerd. (1) De gouverneur ziet in deze maatschappelijke boycot van de Bertrands een twijfelachtig voordeel: het beperkt het verkeer met Longwood en maakt tegelijkertijd de situatie voor Bertrand, die hij bijzonder haat, onhoudbaar om hem daarmee te bewegen Sint Helena te verlaten.

Aantekening:

1. 'Sindsdien graaf Bertrand geweigerd heeft met eerste luitenant Lyster te duelleren, is hij in zo'n situatie terecht gekomen, dat niemand hem meer bezoekt, met hem spreekt of hem groet. Als Rus hoef ik de mening van de Engelsen niet te delen en ik ga door met tegen hem hoffelijk te zijn'.
(Balmain aan Nesselrode, 20 december 1818)
Toen later in de plaats van Blakeney de nieuwe bewakingsofficier Nicols aantrad, maakte Bertrand hem een beleefdheidsbezoek. Op uitdrukkelijk bevel deed Nicols geen tegenbezoek. (Dagboek van Nicols, L.P.20.120)

¹⁰⁷ Op deze tijd verliet O'Meara het eiland. Daar lord Bathurst van ondersecretaris Goulburn (die met Gourgaud sinds zijn aankomst in Londen meerdere gesprekken had gehouden) vernam dat het met de gezondheid van Napoleon niet zo erg was als O'Meara weergaf (1), aarzelde hij niet langer aan Lowe's voortdurende bezwaren gehoor te geven en hij gaf zijn toestemming tot verwijdering van de dokter van Sint Helena. Napoleon zou zich vanaf nu door Baxter of een andere arts, die hem genegen was, laten behandelen (2). Lowe haastte zich de eer, waarvoor hij bang was en die hij haatte, de slag toe te dienen. Hij liet hem door Wynyard het bevel geven zijn ambt onmiddellijk neer te leggen zonder verder met iemand van Longwood in contact te treden. O'Meara begaf zich naar Napoleon. Voor de keizer, een gewoontemens, die zich tegen een wisseling van gezichten verzette, was het een sterk verlies. De onderwerping en de praatzucht van de dokter waren hem aangenaam geweest. Sinds Cipriani's dood vormde O'Meara zijn enige verbinding met de buitenwereld, het eiland en haar bewoners. En overigens was het het toppunt om hem zonder te vragen zijn arts af te nemen (3). Hij kon daaruit concluderen hoe

weinig vanaf nu zijn gezondheidstoestand van invloed was op de besluiten van Lowe. Desondanks nam Napoleon het bericht gelaten op: 'De misdaad aan mij zal des te sneller volbracht zijn, ik leef al te lang. Het Britse kabinet kent geen medelijden. Ik had, toen de paus in Frankrijk was, beter mijn arm kunnen afhakken dan zijn arts ontvoeren'.

Aantekening:

1. Goulburn aan Bathurst, 10 mei 1818. We komen daarop terug in het volgende hoofdstuk.
2. Bathurst aan Lowe, 16 en 18 mei 1818. De admiraliteit kon O'Meara niet redden.
3. Hudson Lowe stuurde aan Bertrand een eenvoudige notitie.

¹⁰⁸ O'Meara zegt hem welk dieet hij moet aanhouden en welke middelen hij bij een komende aanval moet gebruiken.

'Zodra u in Europa bent', gaat de keizer verder. 'zoekt u mijn broer Joseph op of u stuurt iemand naar hem toe. U zult hem mijn wens overbrengen, dat hij u de vertrouwelijke brieven overhandigt, die keizer Alexander en Frans, de koning van Pruisen en de overige Europese vorsten aan mij gericht hebben. Ik heb ze hem in Rochefort overhandigd. U maakt deze brieven openbaar om de heersers met schande te overladen en de wereld te tonen hoe ik door deze vazallen gehuldigd werd, toen ze mij om gunstige relaties smeekten of mij baden hun kroon aan hen te laten. Toen ik de kracht en de macht had, vochten zij om mijn bescherming en om de eer van verbondenheid, ze likten mijn laarzen. Nu, in deze positie, zijn zij mijn onderdrukkers en nemen zij mijn vrouw en kind af'. (1)

Hij hield in, misschien door al te tere herinnering overmand, ging dan verder: 'Als u over leugens hoort, die over de tijd, die u aan mijn zijde heeft doorgebracht, openbaar zijn gemaakt en u kunt zeggen: 'Ik heb met mijn eigen ogen gezien dat dat niet waar is', dan weerlegt u die leugenpraat'.

Aantekening:

1. De brieven van Napoleon aan de heersers waren lange tijd onvindbaar, zowel origineel als in afschrift. Joseph beweerde niets ontvangen, Maret niets bewaard te hebben. Maar aan het eind van 1820 werd keizer Alexander op de hoogte gebracht door Jomini, dat een zekere Monnier, ongetwijfeld een stroman, brieven van de tsaar voor 10.000 pond aanbood. Na enkele keren vermarkt te zijn, werden deze documenten – namelijk 32 eigenhandig geschreven brieven van Alexander en twee brieven van keizer Paul – voor de prijs van 175.000 francs voor Alexander gekocht. De brieven van de andere monarchen geraakten door nog onbekende verkopen in het bezit van Napoleon III.

¹⁰⁹ Uiteindelijk dicteert hij Bertrand een aanbevelingsschrijven voor O'Meara, dat hem bij zijn familie en vrienden gelovig zal maken. Op de achterkant schrijft hij eigenhandig: 'Als hij mijn lieve Louise ziet, vraag ik haar hem toe te staan haar de hand te kussen. Napoleon, 25 juli 1818'. (1)

Tenslotte gaf hij hem als persoonlijk aandenken een snuifbakdoos en een bronzen beeldje. Daarnaast vertrouwt hij hem ter publicatie in Europa meerdere manuscripten toe. (2). Hij herhaalde dat hij de aanwezigheid van zijn verwanten op Sint Helena niet wenste, zij zullen 'de vernederingen, waaraan hij hier bloot staat, niet mee aanzien'.

'U zult mijn lieve Louise en ook mijn voortreffelijke moeder en Pauline van mijn liefde verzekeren. Als u mijn zoon ziet, omarm hem dan van mij. Hij moet nooit vergeten dat hij als Fransman geboren is. Brengt u lady Holland mijn gevoelens van hoogachting en mijn dankbaarheid voor haar goedheid over.'

Dan – een zeldzaam gebaar bij hem – schudt hij de arts de hand en zegt zachtjes: "Leef wel, O'Meara, wij zullen elkaar niet meer terug zien. Wees gelukkig.'

Aantekening:

1. O'Meara II, 445. O'Meara bracht deze brief, verstoppt in een schoenzool, naar Europa.

2. In de eerste plaats een protest tegen de uitingen, die Napoleon in het 'Manuscript, venu de Sainte-Hélène, d'une manière inconnu' worden toegedicht. Dit geschrift van Napoleon droeg de titel 'Naar dictaat opgeschreven argumenten als antwoord op de vraag: Is de als 'het handschrift uit Sint Helena' betitelde, in 1817 in Londen gedrukte publicatie het werk van Napoleon of niet?' O'Meara nam ook een afschrift mee van De Veldtocht uit 1815.

110 Toen de arts O'Meara Napoleons slaapkamer uit kwam, ontving Wynyard hem met verwijten dat hij ongehoorzaam was geweest aan de hem opgelegde bevelen. O'Meara antwoordde dat hij niet meer onder bevel van de gouverneur stond. Wynyard voerde hem af naar Jamestown, waar men hem direct aan boord van de Griffon deed gaan, die pas een week later (op 2 augustus) in zee zou gaan.

Ondanks dit overdonderende vertrek gelukt het O'Meara zijn belangrijkste papieren in veiligheid te krijgen. Terwijl hij bij de keizer was, haastte zich op zijn verzoek Montholon zich naar de apotheek en haalde zijn dagboek, dat hij daar verstopt had. Dit in het Italiaans geschreven dagboek, liet Montholon, zoals hij zelf zegt, door zijn bemiddelaars naar Engeland sturen. Het diende O'Meara samen met zijn omvangrijke brieven aan Finlaison tot het schrijven van zijn 'Voice from Saint-Helena' (1822), dat zo'n machtige reactie teweeg zou brengen. De overige bagage volgde verdacht langzaam. Lowe liet het doorzoeken, waagde het echter niet radicalere maatregelen te treffen. Bathurst had hem op 18 mei 1818 geschreven: 'Ik geloof niet, dat u bevoegd bent tot in beslagname van zijn papieren.' O'Meara beweerde, dat hem reispapieren en juwelen ontstolen waren en zijn bagage geopend was. Sir Bingham stelde een onderzoek in, dat niets opleverde. O'Meara stuurde meteen na zijn vertrek uit Longwood aan Bertrand een uitvoerig overzicht van Napoleons ziekte. Hij weigerde dokter Verling (1), die Lowe als zijn opvolger had aangewezen, hiervan kennis te laten nemen.

Aantekening:

1. Maar hij bood hem wel aan hem de bulletins over Napoleos gezondheid en een samenvatting over de aard van zijn behandelingen te doen toekomen. (L.P.20.123)

111 Verling, hulparts bij de artillerie, was niet geheel onbekend voor Napoleon, omdat hij met hem meegereisd was op de Norhumberland. Ook deze arts was een ler, nog heel jong en aangenaam om te zien en van manieren (1), Maar Napoleon kon niet toelaten dat men hem in zijn eigen huis een willekeurige tweederangs arts opdrong. Op zijn bevel schreef Montholon aan de gouverneur 'dat de keizer tot de laatste ademtocht' zich slechts door O'Meara of door een arts die, zoals hij had gevraagd, vanuit Engeland gestuurd werd, wilde laten behandelen.

O'Meara was, zoals men weet, het vertrouwen en de vriendschap van de keizer niet waardig. Tot het moment, waarop Napoleon hem omkocht, had hij de Fransen bespioneerd en hen schade toegebracht. Deze onderdanige, maar ook ijdele en geldzuchtige man, die tegelijkertijd een opgewonden standje was, zullen de krenkingen, die hij van de gouverneur ondervond, minstens evenveel als het geld bewogen hebben van partij te wisselen. Hij richt zich vanaf nu met boosaardige haat op zijn belediger Hudson Lowe, overvalt hem met waarheden, ontkenningen, scheldpartijen en wordt zo gedurende de laatste jaren van de verbanning van Napoleon de luidruchtigste vertegenwoordiger en na de dood van de keizer tot de luidste verdediger van zijn held.

Aantekening:

1. Hij was doctor in de medicijnen, wat O'Meara niet geweest schijn te zijn. Door de Bertrands, de Montholons en de bedienden als arts geconsulteerd hield hij zich tot 20 september 1818 in

Longwood op om toen door Antommarchi afgelost te worden. Hij stond in algemene achting, toen hij op 21 april 1820 het eiland verliet. Later werd hij algemeen inspecteur van gezondheid in het leger. Zijn door vele details interessante dagboek bevindt zich in de Nationale Archieven. Het is evenals het dagboek van Nicols in zeer kleine oplage in de 'Carnet de la Sabretasche' verschenen. (Rkv: in 2005 opnieuw in het Engels verschenen, rkv heeft het.)

2. In een brief van Bertrand aan Flesch (13 april 1818); Montholon aan Lowe (26 juli 1818; L.P.20.123

¹¹² Maar men vergisde zich niet: zijn eigenbelang, profijt zoeken en wraaklust vormen zijn drijfveren, niet de edelmoedigheid, die alleen in de ogen van alle rechtvaardigen – Engels of niet – deze avonturier zou kunnen vrijpleiten.

*

De keizer, die zich niet door Verling en niet door Baxter wilde laten behandelen, bleef zonder arts. Dat verhoogde Lowe's onrust. Hij geloofde weliswaar niet dat de gezondheid van Napoleon aanleiding tot erge vrees zou geven, was echter van mening dat na O'Meara's vertrek de gesimuleerde ziekte spoedig zou verdwijnen, maar hij had nu niemand meer, die voor Napoleons aanwezigheid instond. Want hoe gemeen O'Meara ook mocht zijn, hij had toch nooit steun tot een vluchtpoging gegeven. Luitenant Nicolls (1) van het 66^e Regiment, de opvolger van Blakeney, had van de gouverneur het bevel gekregen zich er twee maal per dag van te vergewissen of Napoleon zich werkelijk op Longwood bevond. Dat gelukte hem niet. Napoleon deed alle moeite hem te foppen. Vaak gingen er twee dagen voorbij zonder dat Nicolls zijn gezicht te zien kreeg. Dit verstoppertje spelen wond Lowe zichtbaar op, elk ogenblik kwam hij van Plantation aangesneld om de officier een scherp verwijt te maken. Uiteindelijk op 3 oktober 1818 ging hij naar Montholon en stelde hem een ultimatum. Zal Napoleon verder weigeren zich aan een verbindingsofficier of een arts te laten zien?

Aantekening:

1. Hij werd op 5 september 1818 als verbindingsofficier van Longwood benoemd en bleef dit ambt uitvoeren tot 9 februari 1820. Zijn dagboek (L.P.20.120) getuigt van welk geduld en welke listen Nicholls gebruikte om zich van de aanwezigheid van de keizer te overtuigen. In de 421 dagen, waarin Napoleon om de uitvoering van Lowe's bevelen te verijdelen, in huis bleef, gelukte het hem 268 keer. Men zou kunnen denken dat de gouverneur hiermee tevreden had kunnen zijn.

¹¹³ Montholon was in tegenstelling tot Bertrand voor verzoening en wilde in ieder geval de sympathie van Lowe verkrijgen. Hij zei dat de keizer nooit zou toestaan 'zich als een gevangene te melden'. Doch hij ontkende dat hij zich voor Nicholls verborg. De teruggetrokkenheid van Napoleon kwam inderdaad door zijn slechte gezondheid. 'Ik probeer', zei Montholon tegen Lowe, 'hem de zaken in een gunstig daglicht voor te stellen. Maar hij wordt woedend en zegt nare dingen tegen mij Ik zelf vind zijn levenswijze niet te billijken met zijn weigering zich te bewegen, uit te rijden, ja, zelfs ook maar een dokter te zien. Verdorie, de arts niet te roepen als men ziek is, betekent zichzelf te straffen en is belachelijk. Dat zijn domheden, pure dwarsliggerij!' 'Slechts zelden is hij meer dan twee tot drie uren per dag op. Hij heeft zich daar zo aan gewend, dat het nu voor hem noodzakelijk is lang in bed te blijven. Hij verzwakt daarmee zijn lichaam, zijn bloed wordt dikker, hij valt elke dag af, wordt steeds humeuriger en prikkelbaarder. Maar ik wil er niet op zweren dat wanneer

het mooie weer terugkeert, hij niet net zoals vroeger de tuin ingaat. Verlangt u misschien dat hij tijdens de regen naar buiten komt en zich laat zien?’(1)
Omdat de gouverneur over O’Meara sprak en meedeelde, dat er voor hem na zijn vertrek twee meer dan verdachte brieven waren aangekomen, (2) protesteerde Montholon heftig tegen de suggestie dat door de Fransen geheime intriges werden gespannen.

Aantekening:

1. L.P.20.124.
2. De Lusitania had op 19 september 1818 met een aan een andere persoon geadresseerde omslag twee brieven van O’Meara gebracht. De een van Wm. Holmes, zijn Londense gezelschapsvriend was tamelijk onbelangrijk, de ander echter was van Balcombe. Daarin was te lezen dat er een wisseling van kabinet aan kwam en O’Meara op ondersteuning kon rekenen..... “ Wij zullen de onderste steen boven halen om onze vrienden op het eiland te helpen’ stond er. Deze ongelukkige brief leek Lowe’s angst het bewijs te leveren, dat Balcombe als ijverige agent van Longwood naar Engeland was gegaan om de terugroeping van de gouverneur te bewerken.

- 114 De keizer heeft nooit aan een vlucht gedacht. Lowe beklagde zich over Napoleons vijandelijke gedrag tegenover de Engelsen. Montholon beweert dat Las Cases daaraan schuldig is, ‘de waarheid verdraait en kleine gebeurtenissen in een verkeerd daglicht heeft gesteld’.

In de loop van oktober kwam Lowe vaker naar Longwood (1). Men sprak zich overal negatief over uit. Montholon beklagde zich over de willekeurige en overbodige bevelen. Lowe verontschuldigde zich met de verwijzing naar zijn ministers, verzocht Nicholls als een gezelschapsheer te beschouwen, niet als een gevangenisbewaarder, betoonde zijn goed wil, wees er indringend op dat Napoleon naar de meest geliefde plekken van het eiland kon gaan zonder begeleidingsofficier, als hij Nicholls daarover anderhalf uur van de voren op de hoogte bracht. Montholon herhaalde de woorden van zijn gebieder: “Ik wil graag het huis uitgaan en rijden, ik heb het nodig; ik wil de levenswijze van de eerste negen maanden weer opnemen, maar voor alles moet men mij weer vertrouwen schenken, moet ik een vaste orde voor mij hebben, die niet maar wat doet. Ik moet kunnen zeggen: ‘Ik zal morgen doen, wat ik vandaag gedaan heb’. Ik moet de mogelijkheid hebben mijn zaken te regelen en de zekerheid dat deze indeling niet van de ene dag op de andere door elkaar wordt gegooid. Met andere woorden: de ingevoerde orde moet voor alles geldigheid hebben.’

Aantekening:

1. In de tijdsperiode van 5 tot 24 oktober 1818 negenmaal. (L.P.20.210)

- 115 Lowe bleef volhouden. Zou men hem zijn toegeeflijkheid niet evenzeer verwijten als zijn gestrengheid? Dus wordt er aan de beperkingen niets gedaan. Ze zijn ‘fundamenteel en zijn wet’.

Alle gesprekken, die gevoerd werden, leidden tot geen enkele verandering. Zij konden er niet toe leiden dat noch van de ene noch van de andere kant een wezenlijke toenaderingsstap werd gemaakt. Napoleon bleef er bij de door Lowe voorgestelde artsen ver van zich te houden en zich aan de Engelse officieren niet te laten zien. De gouverneur van zijn kant hield zich aan zijn eisen. De sinds twee jaar lopende strijd, waarbij het aan de ene kant om Napoleons vrijheid en gezondheid ging, aan de andere kant om Bathursts ijdelheid en Lowe’s angst (1) ging, zou nog voortduren.....

Aantekening:

1. Bathurst had in zijn brief van 28 september 1818 uitdrukkelijk en indringend gewezen op de noodzaak, dat de verbindingsofficier zich twee keer per dag van de aanwezigheid van Napoleon moest overtuigen. En hij berispte Lowe, omdat deze tot nu toe voor de uitvoering van deze maatregel was terug gedeinsd. Daarnaast verklaarde hij: Lowe mocht als Napoleon zich naar deze

maatregel zou voegen (maar daar kende hij de keizer slecht!) hem toestaan zich bijna overal op het eiland te voet, te paard of in een wagen zonder begeleidingsofficier vrij te bewegen.
(L.P.20.12)